

FRASEOLOGIE DE OCCIDENTAL

DE

JAN A. KAJŠ

JAN A. KAJŠ

FRASEOLOGIE
DE OCCIDENTAL

1948

EDITORIA OCCIDENTAL, BRNO
Tchecoslovacia

ANTEPAROL

Chascun lingue have su propri fraseologie. Anc Occidental ne posse carir it. Li fraseologies del lingues national es plen de idiomatismes, queles ne es desirabil in Occidental, si it vole esser simplic e clar por omni nationes.

Si yo interprende li elaboration del fraseologie de Occidental, yo fa it pos secuent considerationes:

1. Mi matrin lingue tchec apartene al max concret lingues; pro to yo ne besona timer, que yo va esser seductet de mi matrin lingue ad usar locutiones abstract e abstrusi.

2. Mi compatriote Jan Amos Komenský (Comenius) ha esset un del prim pioneros del comun lingue, constructet sur li base latin. Per mi modest ovre yo vole manifestar li devotion de mi nation a ti grand cosmopolitano.

Benque yo labora in li interlinguistica presc 50 annus, tamen yo ne pretende

har fat un ovre „intuchabil“ e definitiv. Yo
va esser content, si it va servir quam base
por un complet fraseologie, composit de
pluri competent personnes. Mi labor vole
esser solmen iniciativ.

Jan A. Kajš.

LI SALUTATION

Bon die, senior (seniora, seniorettal)
Bon matin!
Bon vésper!
Esse bonvenit!
It joya me vider vos.
It fa me joy vider vos.
Deposi li manto.
Mi tot familie saluta vos.
Mersí por li salutes. Yo reciproca les.
Yo ne va obliviar transmisser li salutes.
Bon success!
Standa bon!
Yo saluta le multvez.
Amico Josef saluta vos.
Yo recomenda me a vor familie.
Bon nocte!
Adio!
Til revide!
Bon viage!
Al fortunosi revenida!
Reveni bentost!
Deo Mey accompaniar vos!

LI VISITA

Alqui frappa.

Intra!

Ples excusar me, si yo trubla vos per mi visita.

Yo tre joya vider vos.

Vu es tre afabil que vu rememora me.

Vu ja long ne esset che nos.

Yo ha esset quar semanes in viage.

Ples sedentar vos.

Ples deposir.

Ples deposir li chapel e baston.

Qualmen vu standat depos que noi ne intervidet?

Ja long yo havet li intention visitar vos.

It es ja long quando yo havet li plesura vider vos.

Yer yo ha esset che vos intentente visitar vos, ma just vu ha surtit (exit).

Yo tre regretta que yo ne ha esset hem.

Ples far me li honore dinear con nos.

Vu es tre afabil, ma yo es ja invitat.

Hodie yo hasta, altrivez yo va restar.

LI TEMPORE

Quel hora es?

It es just hora tri.

Deci horas quaranti quin

Esque yo va venir in just témpore?

It es tro temporan

Yo atende le in omni moment.

Ye quel hora vu va venir?

Hodie pos midie, pos quar horas.

To eveni omnidiie.

Hodie o deman, secun vor plesentie.

Li témpor se divide in sécules, annus,
mensus, semanes, dies, hores, minutes
e secundes.

Un secul es cent annus.

Un annu have deci du mensus, quinanti
du semanes e tri cent sixanti quin dies.

Un seman have sett dies, un die have
duanti quar hores, un hor have sixanti
minutes e un minute sixanti secundes.

Li mensus januar, marte, mai, juli, august,
octobre e decembre have trianti un
dies, li ceteres trianti dies.

LI TEMPE

Qual tempe es hodie?
Hodie es bell (tempe).
Qual april-tempe!
Ples prender parapluvie.
Esque vu opine que li pluvia va durar
long?
It posse durar quelc hores.
Li storme comensa.
Li atmosfere es insuportabil!
Li termometre indica quin gradus.
It es vermen frigid.
It frige. Yo frige.
It es nebulosi.
Li nebul es tre dens.
On ne posse vider un altru.
Li tempe comensa lucidar se.
Just apari li iris.
Li vente calma se.
Audi vu li tonnerada?
It es grand caliditá; it causat li storme.
It grela. It nivea.
Li grelada ha damageat li árbores.

LI INCONTRA

Bon die, senior (seniorettta, amico, amica)!

Qualmen vu standa?

Mersi por li question, yo standa tre bon.

E vu?

Anc yo es content, nam ultra li dolore
del cap e dors e li un poc trublat di-
gestion yo es san quam un pisc.

Vu resta sempre li old jocon.

Mersi por li compliment. Nu dí, amico,
esque on posse demandar de nos esser
trist in li actual misere?

Yo consenti, nequi posse esser tam cruel.

A propó, yo ne ha videt vos depos du
mensus; ú vu ha esset celat?

Yo viageat. Yo esset in Italia, Francia e

Anglia.

Yo invidia vos, yo ne posse far me un
tal plesura.

Proquó ne? It ya ne custa mult.

It ne acte se pri li custa, ma pri li tém-
pore. Yo es atelat a mi labor quam un
cavall a su carre.

To es mal, car amico. Vu deve desatelar, nam ne solmen li labor, ma anc li re-creation es necessi. Ma noi sta sur li strada babillante quam du linguardas. Si vu hasta, yo va acompaniar vos, o noi posse ear al parc e sedentar nos ta sur un banca.

Yo consenti. Lass nos ear al parc por juir un poc li tranquilitá. Yo espera, que in li present hora li frequentie in li parc ne es tro grand.

Ne hasta tant. Yo apen posse tener li passu con vos.

To es mi custom. Yo vive in constant hasta.

Pro ti laudabil custom vu ne va haver li témpore mem por morir.

Atention! Auto(mobil)!

Mersí. Traversante li stradas on nequande es tro atentiv.

Hodie es un grand frequentie anc in ti ci perdit parte del cité.

Li vive es variant. On nequande posse predir, quo va evenir.

IN LI PARC

Vi, noi es ja in li parc. Noi posse sedentar nos sub ti tilie.

It ne es tilie, car amico, secun mi conoscentie it es un ácere.

Yo deve confesser mi mal conoscenties botanic. Yo ha nascet in un cité povri ye árbores. Atende, esque yo va divinar li specie del árbor ye li dextre látere. Esque it es un bétul?

Fallit, amico. Li bétul have blanc cortice e su branches ne cresce tam direct ad supra. It es un pople.

Yo ha opinet, que li pople es ye li levul látere. Dunc quel árbor it es?

It es un carpin.<sup>Haze
frêche</sup> It have tre dur ligne e su specific pesa es tre grand, almen secun mi experientie.

Secun vor experientie?

Yes. Ad saver, quam puer yo ha recivet del patre quelc battes per un tenui carpinin verg, ma ili esset tre pesant.

It sembla, que vu esset sovente battet.

Yes, yo admisse it con fieritá. Nam quel
decent púer ne merite li batte?

Ma, permisse me constatar, que omni
battes esset van.

It es possibil. Ma omnicos es van, dit li
sagi Salomon.

Vu vermen ne es enoyant partnero. Esque
noi posse incontrar nos denove?

Si vu desira, deman.

Bon; ú?

Forsan in li café de Ópera. Ye quel hora?

Ye hora deci-sett, si it convene vos.

Me plu convene ye decisett e trianti.

Decidet. Deman in li café de Ópera ye
hora deci-sett e trianti minutes.

A propó, quo fa li seniora vor marita?

Mersí, illa sempre have alquo por far in
li menage e deve circumsaltar li in-
fantes. Felicimen illa senti se in su
element inter li infantes.

Esque vu merite un tal bon fémina?

To es anc mi question.

Ma noi deve separar nos. Adio!

Til revide deman!

SUR LI STRADA

Ples excusar, senior, quel strada ducte al
Plazza del Libertá?

Vu deve retornar un poc e prender li
duésim strada a levul. Per it vu va
atinger li Plazza del Libertá.

Mersí, senior.

Con plesur!

Excusa, senior. Quel es ti grand edificie?

It es li musé folkloristic.

Mersí, yo va visitar it, nam li folklor tre
interessa me. E quel es ti dom a levul?

To es li Anglo-American bank.

Ta yo deve incassar un chec e exchan-
gear li moné. Yo deve anc comprar
un guid-libre, nam sin it on ne posse
orientar se.

Sur li Plazza del Libertá vu va trovar
quelc librerías, ú vu posse comprar,
quo vu desira.

Mersí, senior, vu es tre afabil.

Vale necos.

Por me yes.

IN LI LEGUMIERA

Ó, vu have un bell legumiera, senior Rapat.

Ne tam bell, quam yo desira haver it.

Quo vu cultiva ci in ti bed calid?

Yo ha just semat un poc de latug, poy cauliflower, tomates, selerie e cucombres.

Sur ti bed vu ja vide li spinace, quel on posse colier.

Ples dar me un demikilogramm de it.

Vu posse obtener anc li latug, it have ja bell capes.

Vermen. Ma yo va venir deman, nam yo prefere li legumes frisc, ne marcid.

Bon, ples venir deman, yo va conservar por vos bell capes.

Yo va recomendar vos a mi vicinas.

Mersí, seniora. Yo va esser felici possente servir vos max bon e talmen conservar me vor favore.

E quo vu have ancor?

In li proxim seman yo va haver li unesim cucombres.

Ja in li proxim seman? Si yo ne erra,
vu ha dit, que vu just ha semat les!
It es ver. Ma yo sema chascun duesim
seman, por haver sempre frisc legumes.
Yo vide, que vu comprende vor artise.

Ma talmen vu have sempre mult labor.
Yes, nor profession exige mult pena. Ma
it have su bon látere. On nequande
posse cader in li pigritá.
Ma, anc mult labor posse esser nociv.
Si on labora con plesura, it ne posse
nocer.

Vu prende li rect postura al labor.
Yo ne cuida ca it es rect o ne, ma yo
trova mi felicie in li labor e to es lu
principal.

Yo ne solmen ha videt bell bedes, ma
anc audit bell e sagi paroles. Pro to
yo va venir denove.

Ma vu ancor ne ha videt mi flores. Ples
ear con me a ti ta parte de mi jardin.
Yo es stupefat per tant bellesse. Ma yo
deve venir altrivez por vider omnicos.
Hodie yo retardat me. Dunc til revide.

IN LI FRUCTIERA

Yo es ravisset vidente vor jardin in plen florada.

Noi have ya li miraculosi mensu mai.

Anc li arbores pervive li sesone de amore. Esque vu audi li susurrada del apes? Li flores es plen de ti missageros de amore.

Qualmen? Li picaci apes es secun vos li missageros de amore? Esque vu joca?

Absolutmen ne. Ili transporta li pollen e per it fructifica li flora. Sin ti transportation noi ne vell posseder fructes, o almen ne bell.

Ma quo eveni, si li apes transporta li pollen de un ceresiero a un pomiero?

It vell evenir necos, si li apes vell migrar sin un plan. Ma ili es, por talmen dir, rational. Si un ape comensa visitar ceresiero, it visita solmen ceresiero. Li apes, queles vu audi sur ti pomiero, visita solmen li pomiero tam long, quam ili trova nectare in li flores de it.

To es vermen interessant. Yo deve visitar un apicultor, quandé yo va haver un poc de liber témpore.

Certmen vu va esser captet de un desir devenir apicultor.

Quo vu have ci, senior? Qual form vu ha dat a ti arbores?

To es li metode de Lepage, de un frances jardinero. Il ha decovrit, que li branches declinat o horizontal es plu fertil quam li vertical. Anc yo ha obtenet bon resultates per ti metode. Ma li sam resultates on posse obtener per ordinari cordones, si on declina li branches, qualmen vu vide ci.

Anc ti form plese me. Si yo va alquande haver un jardinette, yo va cultivar arbores in ti form.

Si vu va procurar vos un jardine, yo es sempre pret dar vos necessi consilie.

Mersí, yo ne va obliviar vor promesse. Si to ne va genar vos, yo va venir plu sovente por aprender aquó de vor interessant arte.

CHE UN APICULTOR

Bon die, senior Long.

Bon die, senior Brun. Quo vu adporta me?

Ante quelc dies yo ha esset che li jardinero Rich, quel ha mult laudat li labor del apes. Pro to yo resoluet visitar un apicultror por aprender alquó pri li apes. Esque yo posse esperar, que vu va haver li témpore por informar me un poc pri ti interessant moscas?

Ó, con plesural! Li apicultura es mi marrotte. Ples ear con me a mi apiera.

Ha, quant apieres vu have!

Hoannu yo have solmen quaranti apieres inhabitat. In autun yo ha unit quelc popules, pro que ili esset tro debil. Quo significa „debil“ in li lingue apicultori?

Si un popul de apes pro alcun cause diminue se, noi dí, que it es debil. In contrari casu, si li popul de un apiere have mult membres, noi di, que it es fort.

Esque vu ne time aproximar se al apiere?
No, mi apes es mansi. Yo ne tolera long
t mporte picaci apes in mi apiera.

Esque vu nihila li picaci apes?
No, yo solmen exchangea lor matre.

Esque it es ver, que li apes conosse lor
patron?

Yes e no. Ili conosse le pro que il tracta
les clementmen. Il accede les quietmen,
il ne fa bruida, il aperte e clude li apiere
pianimen, il ne accede les ante li storm,
il evita les si il suda, o si il ha trincat
alcohol. Talmen ili conosse su quietit ,
ili percepte su psychic fortie. Ma ili ne
posse conosser le quam un person, nam
ili ne es quam un cane o gallina, quel
posse vider le chascun die. In li estive
li apes vive admaxim six semanes. Circa
du mill apes nasce e mori chascun die.
It es dunc impossibil, que chascun ape
veni in contact con li apicultor por
posser conosser le.

To es interessant. Vu d , que chascun
die nasce circa du mill apes. Ma yo

ha audit, que in li apiere es solmen un ape-matre. Dunc qualmen it es possibil?
Li matre fa nacos altri quam posir oves.

Li ovreras dá la preparat nutriment, quel intra directmen in su sangue. Solmen talmen es possibil su productivitá. Ma, ples acceder al voliere. Ci on posse vider, in qual statu es li apes. Si omnios es in ordine, ili exvola rapidmen por aportar hem lor trovate. Si ili es orfan, it es, si ili ha perdit pro alcun cause li matre, ili curre sur li ponte e tre poc cuida pri li recolte. Ples vider li apes con li corbettas sur li gambes. Illi aporta pollen. To significa, que omnios es bon, li matre ova e li yun apes nutri li covatura.

Quo porta ti apes, queles cade pesant sur li ponte?

Li pesant apes porta li aqua o li nectare.
Noi have bell tempe e pro to un bon recolte. Lass nos spectar in li apiere.

Ho, ta es un tumultu!

Noi ha inlassat li luce, pro to ili es un

poc trublat. Vi, in li cellules ja apari li nectare. Esque vu vide, quam it brillia?

Yes. Yo mem vide li apes plenar li cel-lules.

Yo have ci un apiere observatori. It es destinat a mi propri studies o al demonstrationes. It have solmen un grand cellulage invitrat por posser observar li labor del apes de ambi láteres.

Yo ja vide li matre. Ma illa ne es sol, yo vide mult de ili.

Vu erra, senior, it ne es li matre, it es li drone. Li dron es li ape masculin. It es sin agullion e ne aporta li nectare. Li ovreras es feminin, ma lor sexual or-ganes ne es developat. Ili ne conosse li delicies marital.

Ma si existe solmen un fémina, to signi-fica, que illa vive in polyandrie.

Tutmen ne. In contrari. Li yun matre selecte solmen un marito quel paya su nuptial viage per su vive. Li matre es fecundat por sempre e deveni vidua.

Pardon! Vu ha parlat pri un nuptial vi-age. Esque it vermen existe?

Yes, li juntion del matre con li drone eveni exter li apiere in li aere. Pos ti act li matre forjeta li drone e per to eraffa li intrallia del drone, quel cade mort al terra.

Vermen li vive de tal marito ne es invidiabil. Ma, esque yo posse vider li matre?

Yo sercha la. Vi, ci es illa!

Ho, ti es grand in comparation con li altri apes!

Vi, qualmen li apes nutri la.

Nu, yo ne es astonat, que li apicultura ha devenit vor marotte. Anc yo es ja captet. Yo mersía vos cordialmen por vor amabilitá.

Vale necos. It fa me plesura parlar pri li vive del apes.

Yo vell haver ancor mult questiones, ma yo deve ja departer. Por hodie adío, senior Long!

Til revide, senior Brun!

CHE LI HORLOGERO

Bon die.

Mi compliment, senior. Per quo yo posse servir vos?

Yo vell besonar un horlogette.

Vu vell besonar... E pro quo vu ne besona it?

Ples excusar, yo veni de un land, ú on misusa li conditionale. Dunc: yo besona un horlogette.

Strax yo va monstrar vos mi horlogettes.

Yo va prender ti ci. Quant it custa?

Ti horlogette es bon, yo posse recomendar it vos. It ea (functiona) precis e ne

es tro car, it custa solmen cent francs.

Bon. Ma yo have un old horlogette. Es-
que it vale li reparation?

Ples monstrar. Yes, mhm, li ressor es ruptet, on deve vicear it per un nov, li indicatores es curvat, ma li horlogette vale li reparation.

Quande it va esser pret?

Pos quin dies, nam yo deve anc regular it.

Bon. Quin dies yo va restar in li cité.
Esque vu besona alquó altri?
Yo vide, que vu es anc un optico. Yo
besona un bi-lorniette.
Vi, un bonissim bilorniette.
Yes, it es bon. Quant it custa?
It custa solmen cent duanti francs.
Bon, yo compra it. Esque vu have bon
oculares?
Ó yes, ples selecter secun vor ocles.
Ma, to es incredibil. Omni oculares es
mal. O li levul, o li dextri vitre es mal.
To es explicabil. Presc chascun hom
have un ocul plu debil, proto on deve
adaptar li oculares individualmen.
Ti ci oculare convene por mi dextri ocul,
ma por li levul it es un poc fort.
Yo va cambiar li levul vitre. Ti operation
ne dura long, vu posse atender.
Excellent! Nu yo es content.
Esque vu besona ancor alquó?
No, hodie yo besona necos.
Til revide, senior!

IN LI FERROVIA

Con (per) quel tren vu vole departer?

Con li matinal.

Li matinal tren departe ye hora six

Tande noi have ancor suficent témpore.

Noi deve procurar nos li billetes.

Ú on posse reciver les?

Che ti fenestre.

Ma noi deve inregistrar li bagages.

Quel classe noi va prender?

Yo usa li triesim, ma yo lassa vos decider.

Lass nos prender li triesim.

Ples dar me du billetes a Geneve, triesim classe.

It es ja tempore intrar li tren.

Yo prefere cupé por nonfumatores.

Bon, yo va acomodar me.

Conductor, ples avertir me in li station de Basel.

Just noi ariva ta.

Li tren ha retardat se ye quin minutes.

Quam long noi va restar ci?

Duanti minutes, nam ci li trenes crucea.

LI NAVIGATION

Capitano, quandé vu va startar?

Con li proxim flut.

Quant custa li passage a Venezia?

Duanti francs.

To es tro mult.

Ples intrar in li buró, vu va vider in li printat afiche que li precie es egal por omnes.

Esque li manjage es incalculat?

Li manjage yes, ma ne li vin.

Pos quant hores noi va esser in Trieste?

Circa pos deci quin hores.

Yo opine que por ti via noi va besonar plu mult témpore.

No; null altri nave posse concurrer con mi; li vapormachine have 200 HP.

Have vu mult passageros sur li deck?

Yes, mult.

De quel nationalitás ili es?

It es franceses, italianes, angleses, slaves, germanes, hispanes e americanes.

In quel hora es li flut?

CHE LI SAPATERO

Yo besona sapates.

Con plesural! Esque vu desira les con laces o con butones?

Yo prefere con laces.

De quel cute vu desira les: de bovin o de vaccellin?

Yo porta sapates solmen de vaccellin cute.

Desira vu les ja pret o secun li mesura?

Secun li mesura.

Dunc ples sedentar vos, strax yo va prender li mesura.

Ma ples ne far les strett e con duplic solea.

Yo va solear les simplic.

Yo have un pare de sapates quel deve esser reparat. Esque yo posse reciver les bentost?

Yo va strax prender les in labor.

Ancor un cos. Li sapates quel yo porta un poc presse me.

Yo va metter li forme in ili e lassar les quelc dies sur li forme.

Deman yo va misser vos li sapates.

IN LI PRINTERIA

Yo besona covertes, postcartes, facturas
e lettre-paperes.

Con grand plesura yo va far it. Have vu
li textus?

Yes, ci es mi actual printates. Ma yo de-
sira plu modern types.

Yes, li types de vor printates es ja un
poc arcaic. Vi nor modern types.

Bon, ti types plese me.

Quant pezzes de chascun printate vu
besona?

De chascun un mill.

In quel colore vu desira les? Li normal
es li nigri.

Yo prefere li blu. Esque it es plu car?

Ne tre mult. Ma on deve payar li lavation
del machine quo custa circa quar francs.

Ples far it in blu. E quando it va esser pret?

In un seman.

Yo have ancor un petida a vos, senior.

Yo nequande videt un printeria in labor.

Esque vu posse monstrar it a me?

Con plesura. Ples intrar.
Vi, senior. Sur ti pupitre es un cassa.
Forsan on posse nominar it anc altri-
men. It have mult rubricas in queles
trova se li litteres. To ci es un com-
postuore. Yo va demonstrar vos li com-
position. In li levul manu on tene li
compostuore e per li dextri on posi li
literes in it. Talmen: Josef Vykoukal.
Ples vider.
Interessant! Ma li litteres es renversat, ili
sta sur li cap. On ne posse bon leer it.
Pro quo on ne composi li litteres in
position normal?
Li „proto“ es tre simplic. Li litteres deve
esser „negativ“, dunc ili es inversi. Si
on vell posir les sur li pede, on vell
dever composter del dextri latere al
levul e to vell esser incomod. Ma noi
posse spectar li print-machines. Ci es
un micri printmachine. Sur ti plate es
fixat li compostura. Ti rule prende li
incre de ti incriere e transmisse it a ti
ci cylindre. Altri rules fricte li incre

e poy colora li compostura. Ti plate adpresse li paper al compostura e li printate es pret.

Ci es un printmachine automatic. It ne besona servitora, nam it prende e deposi li paper self.

Admirabil! Vi, it ha stoppat. Pro quo?
It ha finit su ovre; it ne have ci li paper a printar.

Vermen ingeniosi. E ti grand machine,
Esque it es li rotari machine?

No, yo possede null rotari machine. It es un simplic machine cylindric. Li principie de printar difere un poc del plat-printade. Ci li papere posi se sur li cylindre e ti, rulante sur li compostura, fa li print. It existe anc ti machines automatic, ma ili es tro car por me.

Yo ha mult retenet vos de vor labor, ples pardonar. Vor demonstration ha esset tre instructiv, yo mersía vos cordialmen por vor afabilitá. Adío, senior!

A revide!

CHE LI TALLIERO

Yo besona un estival vestiment.

De quel stoff it deve esser?

Yo desira alquó lucid.

Yo posse presentar vos un elegant drapp.

Es ti dessin nov?

Ili es max recent e precipue ti ci es mult demandat.

Quant custa un metre?

Duanti francs.

Li precie sembla esser tro alt. (It sembla custar mult.) Esque vu have plu modic mustres?

Ó, yo peti; vi un drapp plu modic.

Li preterit mustre plese me plu; yo va prender ti. Quant custa li complet vestiment?

Circa du cent francs.

Bon, ples far de ti stoff.

Yo deve prender li mesura.

Quande yo posse venir al prova?

Pos six dies.

Bon, it convene me. Dunc, til revide!

IN LI LIBRERIA

Yo desira un descrition de ti cité.
Ci, yo peti; it es li recent edition.
Ples monstrar me ovres in li frances.
Vi, romanes de circa duant autores.
Romanes yo ne desira; ples presentar me
poemas.

Have vu li nov edition de Brehm?

Yo have solmen ancian editiones.

Ples monstrar les.

Esque vu desira li libre ligat?

Yes, yo prefere it ligat.

Ples adjunter li factura e misser me omni-
cos per vor servitor.

Esque vu desira ancor alquicos?

Yo desira haver un exemplare de Mora-
vian Carst de Dr Absolon.

Per it yo ne posse servir vos; ti libre es
exhaustet.

Esque on intente editer it denove?

Ó, yes, nam ti libre es sempre demandat.

